

AZ ÖRVÖS GALAMB (*Columba palumbus*) KEZELÉSI TERVE MAGYARORSZÁGON

Faragó Sándor¹, Jánoska Ferenc¹ & Juhász Lajos²

1: Soproni Egyetem, Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet
University of Sopron, Institute of Wildlife Management and Vertebrate Zoology

H-9400 Sopron, Bajcsy-Zs u. 4., Hungary

E-mail: farago.sandor@uni-sopron.hu; janoska.ferenc@uni-sopron.hu

2: Debreceni Egyetem, Természetvédelmi Állattani és Vadgazdálkodási Tanszék
H-4032 Debrecen, Böszörményi út 138., Hungary. E-mail: juhaszl@agr.unideb.hu

FARAGÓ S., JÁNOSKA F. & JUHÁSZ L. (2019): MANAGEMENT PLAN FOR COMMON WOODPIGEON (*Columba palumbus*) IN HUNGARY. *Hungarian Small Game Bulletin* 14: 47–68. <http://dx.doi.org/10.17243/mavk.2019.047>

1. AZ ÖRVÖS GALAMB (*Columba palumbus*) BIOLÓGIÁJA ÉS ÖKOLÓGIÁJA, A VÉDELMI GYAKORLAT ÉRTÉKELÉSE

1.1. BEVEZETÉS

Az örvös galamb SPEC 4-es, azaz kedvező, stabil védelmi helyzetű (S) faj, amelynek állományai Európában koncentrálódnak (TUCKER & HEATH 1994). Az EU Madárvédelmi Irányelvek II/1 és III/1 Mellékletében szerepel. Szerinte Európában, így Magyarországon is vadászható faj, itthon vadgazdálkodási értéke 10 000 Ft. Európában magas a vadászati terhelése, korábban mintegy 9 500 000 példányt lőttek évente (PURROY *et al.* 1984), amely mennyiség az ezredforduló után mintegy 15,5 millió példányra növekedett (HIRSCHFELD & HEYD 2005). A vadászati nyomáson kívül a kemikáliák használata és a keményebb telek csökkenthetik egyedszámát. Hazánkban fészkelési időszakban vadászati kíméletet élvez. Hazai állományai nincsenek veszélyben, növekvőnek, ezáltal stabilnak mondhatók. Úgy tűnik különösebb védelmi beavatkozásra nincs szükség.

1.2. ÖKOLÓGIA

1.2.1. Élőhelyi feltételek

Sík- és dombvidéki erdők, erdőfoltok, erdősávok, fasorok, arborétumok, városi parkok adnak otthont számára. Az erdők belsejében is fészkelhet, de rendszerint az erdőtömbök szegélyében választja meg költésének helyét (HARASZTHY 2019). Táplálkozni szívesen kijár mezőgazdasági területekre, vonulása során pedig kifejezetten előnyben részesíti azokat. Először Nyugat-Európában volt megfigyelhető urbanizációja, de napjainkban Magyarországon is tanúi lehetünk ennek a jelenségnek. Szívesen keresi fel a településeket fészkelésre és táplálkozásra egyaránt (FARAGÓ 2015).

1.2.2. Szaporodás

Ivarérettség: Születésüket követő év májusában, júniusában ivarérettek.

Ivari kapcsolata: Az örvös galamb monogám, a vonuló populációkban általában egy szaporodási ciklusra vonatkozik a párkapcsolat, azokban a populációkban, amelyek állandóan

fészkelő területük környékén tartózkodnak, több éves párhúset is megfigyeltek (GLUTZ & BAUER 1980).

Költési idő: Áprilisban kezdődik fészkelése, de mivel kétszer, olykor háromszor is költ, költési ideje elhúzódhat augusztusig is.

A fészkek helye: A tojó választja ki a hím által felkínált helyek közül a fészkek helyét. Fészket erdőkbe, erdőfoltokba, erdősávokba, facsoportokba, kertekbe, parkokba rakja, ritkán előfordul, hogy fátlan területen költ. A fészkek cserjéken és fákon van különböző magasságban, ritkán épületekre vagy sziklafalakra is fészkel, sőt megfigyelték már földön való költését is, bár ez igazi ritkaság. Olykor felhasználja más fajok korábbi fészkeit is. RÉKÁSI (1998) szerint az Alföldön leggyakrabban akác, nyárfás erdősávokban, ezüstfán és bodzabokron, 2,5-4 m magasan építi fészket. Magyarországon gyűjtött örvös galamb fészkealj (n=38) tartófa faja: törékeny fűz – 14 fészkek, fenyő (erdei és fekete) – 7 fészkek, vadvörte – 4 fészkek, galagonya és akác – 3-3 fészkek, fekete bodza és zöld juhar – 2-2 fészkek, mezei juhar, fekete nyár és kocsányos tölgy – 1-1 fészkek volt. A fészkek (n=36) 4,3 (1,5-11,0) m magasan épültek (FARAGÓ 2001a). Több megfigyelés is alátámasztja, hogy alföldi, nyílt területeken előszeretettel rakja fészket arra a fára, bokorra, amelyiken vörös vércse (*Falco tinnunculus*) vagy kékvércse (*Falco vespertinus*) költ. Ez a fészkelőhely választás feltehetőleg a fészkealj védelmét szolgálja a varjúfélék (elsősorban a szarka) fészkefosztogatásának elkerülésére (KALOTÁS szem. közl.). Lakott területeken a legkülönbözőbb fafajokon fészkelhet. Debrecenben a zárt lombkoronájú gömbjuhar mellett számos más fafajon is megfigyelték költését. Városi környezetben létesült 150 fészkek vizsgálatából kiderült, hogy a fészkek 19 fafajon létesültek (JUHÁSZ *et al.* 2019). Leggyakrabban a nyugati ostorfa (23%), hársfafajok (15%.) valamint juharfajok (15%) voltak a fészektartó fákat. Ezek egyben a városi parkok és utcai fasorok faállományának az arányait is tükrözik. A fészkek jelentős része akár közvetlenül a forgalmas utak felett vagy gyalogútdákhöz közel, néhány méterre létesültek. A Debrecenben megfigyelt költőpárok egyike sem költött az előző évi fészkekben, viszont vélhetően ugyanazon párok a territóriumon belül az előző fészkekhez közel építettek újabbat. A felmért fészkek (n= 150) mintegy 47%-a egyszintes épületekkel beépített területen lévő fákon létesült (kertváros), 30%-ban belvárosi környezetben, 15%-os arányban lakótelepeken, illetve további városi területen is (pl.: ipari övezet) megjelentek költőpárok. Épületen is megfigyelték költését. Először 2007-ben Apaj mellett egy állattartó telep épületén költött, majd 2015-ben Budapesten, a forgalmas belvárosban, az Andrássy úton lévő egyik épület ablakpárkányán költött eredményesen egy pár (BANKOVICS 2019).

A fészkek lapos, ágakból, gallyakból lazán összerakott építmény, amelyet a két szülő vagy csak a tojó építi. Utóbbi esetben a hím gyűjti a hozzá való gallyacskákat a talajról, de főként (78-91%) frissen törli le azokat a növényekről. A fészkeanyag szövete olyan laza, hogy olykor alulról is látszanak benne a tojások. A fészkek építése 8-12 napig is eltarthat, de ha a szükség úgy kívánja, akár 2 nap alatt is elkészülnek vele (CRAMP 1985).

Tojásrakás, költésszám: Az első tojást délután vagy este rakja le a tojó. Két tojás lerakása közt 1-2 nap a különbség. Rendszerint 2, alkalmanként 3 költése is lehet évente. Városokba való költözésének következményeként nem ritka ott a háromszori, vagy négyszeri költés sem (HARASZTHY 2019). A költés befejezése után fészket cserélnek, s az új fészkekbe az előző fészkealj fiókaiknak kirepülését követően már a 4-6. napon újra rakhat tojást a tojó (GLUTZ & BAUER 1980; CRAMP 1985).

A fészkealj nagysága: (1-)2(-3) tojás. Az ennél nagyobb fészkealj már 2 tojótól származik. Összetojhat a vadgerlével (*Streptopelia turtur*). Korábban Magyarországon gyűjtött 57 fészkealj kizárólag 2-2 tojást tartalmazott (FARAGÓ 2001a). A hazai tojásgyűjteményekben található 147 teljes fészkealj közül kettőben 1 tojás, 143-ban 2, kettőben pedig 3 tojás van (HARASZTHY 2019).

A tojások alakja a rövid oválistól az ellipszis, vagy nyújtott ellipszis alakúig változhat, méshéjuk szemcsés, matt és fényesedő. A tojások színe fehér, halvány krémszín árnyalattal. Az örvös galamb tojásainak átlagméretei az alábbiak: Nagy-Britannia – D₁₀₀: 41,1 × 29,8 mm (GLUTZ & BAUER 1980), Európa – D₃₃: 41,43 × 29,58 mm (MAKATSCH 1976). A tojás tömege 18,8 g (MAKATSCH 1976). Magyarországon mért tojások (n=114) jellemző értékei az alábbiak (FARAGÓ, 2001a).

D ₁₁₄ :	40,19 × 29,37 mm	H _{max.}	44,35 × 30,15 mm
H _{min.}	33,60 × 26,20 mm	H _{max.}	40,85 × 31,29 mm
Sz _{min.}	33,60 × 26,20 mm	I	1,369
I	1,369	I _{min}	1,22
I _{min}	1,22	I _{max}	1,56

Kotlás: Az első tojás lerakása után megkezdődik a kotlás. Mindkét szülő részt vesz a tojások 15-17 napos kiköltésében, de a nap 24 órájából a tojó többet, mintegy 17 órát tölt a fészken. A hím rendszerint 10⁰⁰ -17⁰⁰ között tartózkodik a fészken (CRAMP 1985).

Fiókanevelés: A kelés után még 7-8 napos korig a szülők ugyanolyan ritmusban ülik a fészket, mint a költés során. A fiókák fészkelakók, mindkét szülő eteti őket. A táplálékuk az ún. *begytej*, amit kezdetben naponta többször adnak a fiókáknak, majd 8-10 napos korig mindkét szülő naponta 2-2 alkalommal etet. Ezt követően természetes táplálékot kapnak, a kirepülés előtti utolsó napokban már csak az egyik szülőtől. A 29-35. napon repülőképesek lesznek és elhagyhatják a fészket. Olykor az egyik fészkelj etetése közben megtörténik már a következő fészek építése, a tojásrakás és a kotlás. A kirepülés után 1 héttel függetlenné válnak a fiatalok (GLUTZ & BAUER 1980; CRAMP 1985). Azokon a településeken, ahol jelentős számban fordulnak elő varjúfélék (*Corvidae*), mint a szabadon fészkelő galambfélék fő predátorai, az a költési sikerességet erősen befolyásolhatja. Debrecenben 2018-ban az örvös galamb különös viselkedését figyelték meg (JUHÁSZ *et al.* 2019). A tojások lerakása után egészen a fiókák teljes kifejlődéséig a költőpár egyik tagja folyamatosan a fészken vagy amellet tartózkodott, elúzve a dolmányos varjút vagy szarkát. Ezzel a stratégiával, nagyobb eséllyel biztosítható a sikeres költés és fiókanevelés. Ehhez hasonló viselkedést Budapesten is megfigyelték (BANKOVICS 2019).

1. ábra: Örvös galamb fészkelj a LAJTA Projectben (Fotó: JÁNOSKA F.)
Figure 1: Nestlings of Common Wood Pigeon in the LAJTA Project (Fotó: JÁNOSKA F.)

1.2.3. Táplálkozás

Az örvös galamb növényevő, főként magfogyasztásra specializálódott. Mezőgazdasági területen felveszi a legkülönbözőbb gyommagvakat, a termesztett növények (pl. borsó) érő, vagy betakarítási veszteségéből származó szemeit csakúgy, mint azok elvetett magjait. Ez utóbbival érzékeny károkat is tud okozni. Emellett termesztett növények (repcse, lucerna, herefélék, néhány gyomnövény) zöld részeit is fogyasztja. Erdőben erdei gyümölcsök termését, fa és cserjefajok csíranövénykeit, zsenge hajtásait, fenyőfélék magjait fogyasztja, utóbbit a tobozból is kicsipegeti. Tavaszi érkezésekor makkevését több esetben is megfigyelték (JUHÁSZ szem. közl.). Olykor gilisztákat, csigákat (mészfelvétel céljából), valamint tömegesen megjelenő lepkehernyókat és bábokat (pl. *Tortrix viridana*) is eszik. Természetesen az örvös galamb is – mint minden galamb-féle – *begytejjel* táplálja fiókáit (GLUTZ & BAUER 1980). Magyarországi és romániai örvös galambok (n=18) gyomrában főként napraforgó, takarmány árpa, rizs, búza, borsó és kukoricaszemeket, *Trifolium*, *Lathyrus*, *Setaria*, *Vicia*, *Polygonum* és *Atriplex* spp., továbbá *Setaria lutescens*, *Bilderdykia convolvulus* és *Echinochloa crus-galli* magvakat talált RÉKÁSI & STERBETZ (1991) (1. táblázat).

1. táblázat: Az örvös galamb táplálékának összetevői Magyarországon és Romániában (n=18) (RÉKÁSI & STERBETZ 1991).

Table 2: Food components of Common Wood-pigeon in Hungary and Romania (n=18) (RÉKÁSI & STERBETZ 1991).

Táplálék komponensek <i>Food Components</i>	Mintaszám (n=)	Darabszám <i>Number</i>
Magyarország – Hungary		
<i>Helianthus annuus</i> mag/seed	6	600
<i>Hordeum vulgare</i> mag/seed	5	140
<i>Triticum aestivum</i> mag/seed	4	9 + x
<i>Oriza sativa</i> mag/seed	3	97 + x
<i>Trifolium</i> sp. mag/seed	2	22
<i>Pisum</i> sp. mag/seed	2	18
<i>Lathyrus</i> sp. mag/seed	2	3 + x
<i>Setaria</i> sp. pép/pulp	2	x
<i>Vicia</i> sp. mag/seed	1	20
<i>Polygonum</i> sp. mag/seed	1	6
<i>Setaria lutescens</i> mag/seed	1	4
<i>Zea mays</i> mag/seed	1	4
<i>Atriplex</i> sp. mag/seed	1	3
<i>Polygonum convolvulus</i> mag/seed	1	1
<i>Echinochloa crus-gali</i> mag/seed	1	x
Gastrolit – zúzókő/gastrolite	9	219 + x
Románia – Romania		
<i>Triticum aestivum</i> mag/seed	1	281
<i>Zea mays</i> mag/seed	1	3

Szólni kell a városba települt örvös galambok táplálkozásáról is, mert azok a parlagi galambokhoz hasonlóan szívesen veszik fel a kenyér és más pékáru maradékait (galambetetés), illetve bárminemű számára fogyasztható hulladékot. Kertekben gyümölcsfogyasztását ugyancsak megfigyelték (GLUTZ & BAUER 1980). Az urbánus környezetben megjelenő egyedek megfelelő táplálékbázis (pl.: kisállatoknak kitett takarmány)

mellett bizalmasan viselkedve egészen embertűrővé válnak. Egy debreceni kertben fészkelő örvös galamb pár a kézből kiszórt kukoricaszemeket fogyasztva néhány méterre megközelítette az embert. Nyugat-Európában, így pl.: Londonban kézből is etethetők, akár a parlagi galambok (JUHÁSZ szem. közl.).

1.3. ELTERJEDÉS

Palearktikus elterjedésű, politipikus faj. A törzsalak (1) a *C. p. palumbus* Skandinávia és Oroszország északi részét kivéve egész Európában előfordul, sőt fészkelő területe átnyúlik Észak-Afrikára, Kis-Ázsiára és a Közép-Keletre, illetve Nyugat-Szibériára is (1-2. térkép). A (2) *C. p. iranica* Iránban, D-Türkmenisztánban honos, amely K-Törökországban és a Kaukázuson túli területeken fokozatosan átmegy a törzsalakba. A (3) *C. p. maderensis* Madeira szigetén (†1924 – kihalt), a (4) *C. p. azorica* az Azori-szigeteken fordul elő. Közép-Ázsia Ny-i hegyvidékén, egészen Afganisztánig és DK-Iránig honos a (5) *C. p. casiotis* az ÉNy-afrikai örvös galambok szárnya hosszabb, mint az európaiaké, azaz a törzsalaké, ezért olykor „*C. p. excelsa*” néven megkülönböztetik attól (GLUTZ & BAUER 1980; CRAMP 1985).

BAPTISTA *et al* (2017) legújabb közlésükben megerősítik a fent megadott 5 alfaj (törzsalak+ 4 alfaj) elfogadását, amelyek nyugatról keletre haladva tehát az alábbiak:

C. p. azorica – Keleti & Középső Azori-szigetek.

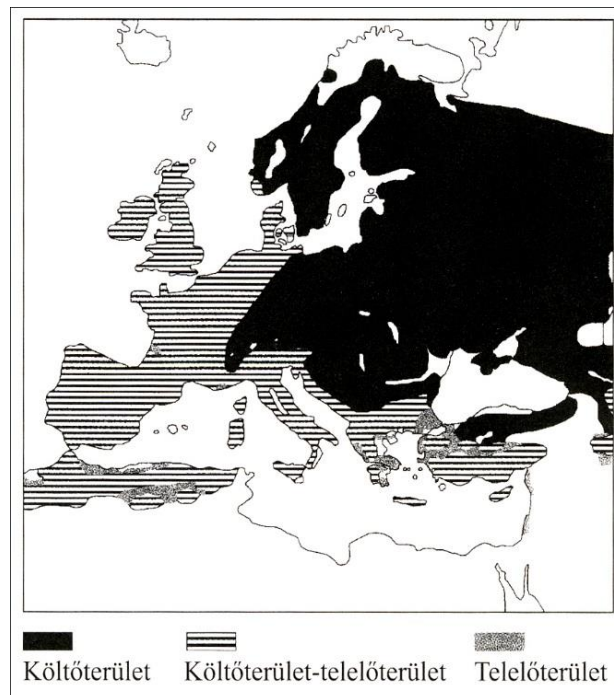
C. p. maderensis – Madeira hegyvidéki erdeiben (†1924).

C. p. palumbus – ÉNy-Afrika, K-Európa Ny-Szibériáig és D-re Irakig; télen Afrika.

C. p. iranica – Transzkaspia Déli része, É- & Ny-Irán.

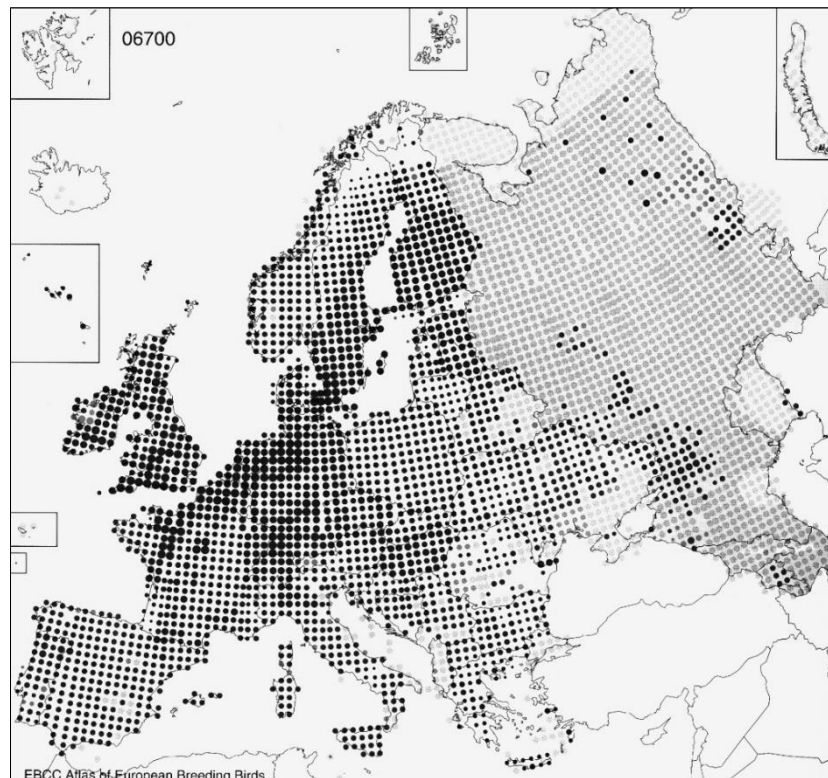
C. p. casiotis – Kazahsztán és Üzbegisztán K-Afganisztánig, É-Omán, DK-Irán, É-Pakisztán és Kasmír; télen K-re Nepálig.

A korábban leírt alfajokat, mint a *C. p. excelsa* (ÉNy-Afrika), *C. p. ghigii* (Szardínia) és a *C. p. kleinschmidti* (Skócia középső része) a törzsalakhoz, a *C. p. kirmanica* (DK-Irán) alfajt pedig *C. p. casiotis* alfaj alá sorolták.

1. térkép: Az örvös galamb elterjedése Európában (JONSSON 1993)

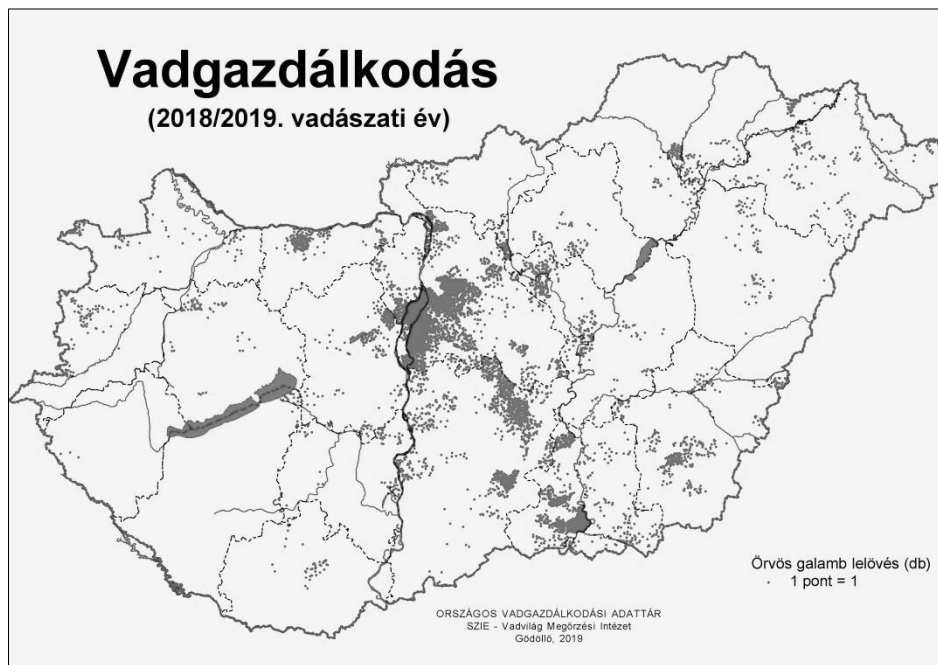
Map 1: Distribution of Common Wood-pigeon in Europe (JONSSON 1993)

2. térkép: Az örvös galamb elterjedése Európában (SAARI 1997)

Map 2: Distribution of Common Wood-pigeon in Europe (SAARI 1997)

Magyarországon széltében elterjedt mindenütt, ahol fás vegetáció található (**3. térkép**).

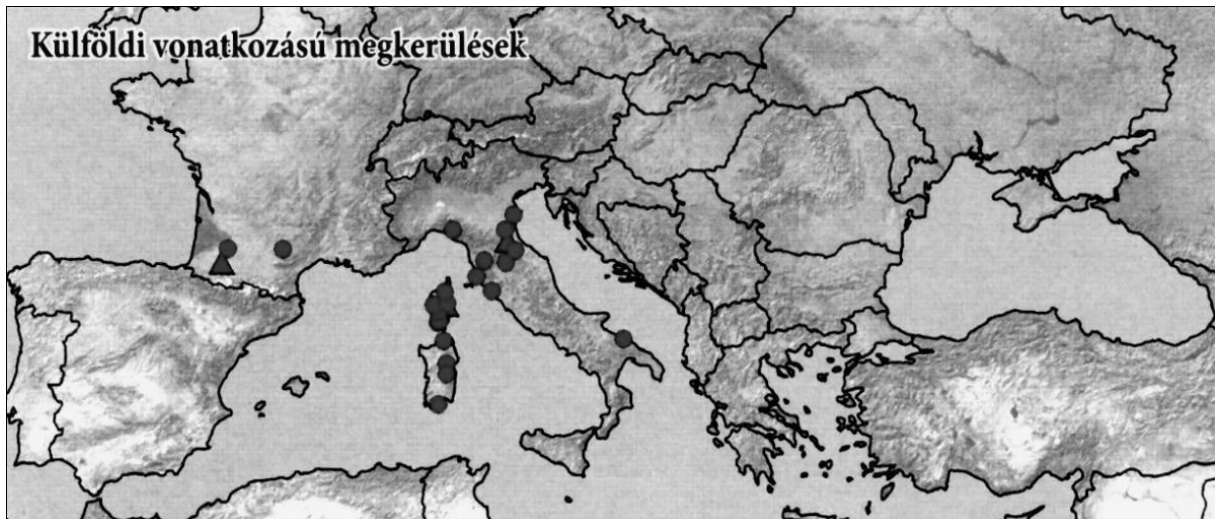

3. térkép: Az örvös galamb elterjedése Magyarországon a 2018/2019-es vadászati év terítéke alapján (OVA alapján)

Map 3: Distribution of Common Wood-pigeon (after bags) in Hungary, in 2018/2019 (based on the National Game Management Database)

1.4. Mozgás és vándorlás

Az örvös galamb vonuló madár. A nyugat- és észak-európai populációi a 0 °C izotermavonaltól nyugatra, illetve délre telelnek (GLUTZ & BAUER 1980; SAARI 1997). A magyar költő állomány október végén, november elején vonul el Földközi-tenger vidéki telelőterületeire. A magyar örvös galambok gyűrűzéssel meghatározott (n=29) útvonala, illetve úti célja Olaszország (beleértve Szardínia n=16), Dél-Franciaország, beleértve Korzika (n=13) (FARAGÓ 2001b; BANKOVICS 2001; FARAGÓ 2009; FARAGÓ 2015) (**4. térkép**). Enyhe teleken olykor áttelel. 2018-2019 téli időszakában mintegy 20 egyedből álló csapat áttelelt a Debreceni Egyetem Agrár-campusának területén (JUHÁSZ szem. közl.). Az egyre enyhébb és hómentes teleken az áttelelő egyedek száma jelentősen növekedni fog. Néha több száz főnyi csapatai már január végén, februárban megérkezhetnek délről.

4. térkép: Örvös galamb külföldi vonatkozású megkerülései (FARAGÓ, 2009)

Map 4: Foreign ringing or recovery location of Common Wood Pigeon (FARAGÓ, 2009)

1.5. ÁLLOMÁNYNAGYSÁG

Európai állománya az 1990-es években egyes becslések szerint (TUCKER & HEATH 1994) 7 700 000-14 000 000 pár, mások szerint (SAARI 1997) 7 700 000-15 500 000 pár, a BIRDLIFE INTERNATIONAL/EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL (2000) szerint 7 900 000-15 000 000 pár volt. Az EU 25-ök becsült állománya ugyanekkor 10,25 millió pár volt (HIRSCHFELD & HEYD 2005). Európai állománya mind elterjedési területét, mind egyedszámát tekintve növekedett a 20. században. A növekedés elsősorban Észak-Európában volt kifejezett, ami a melegebb periódusokkal, illetve a gabonatermesztésre alkalmas területek növekedésével hozható összefüggésbe.

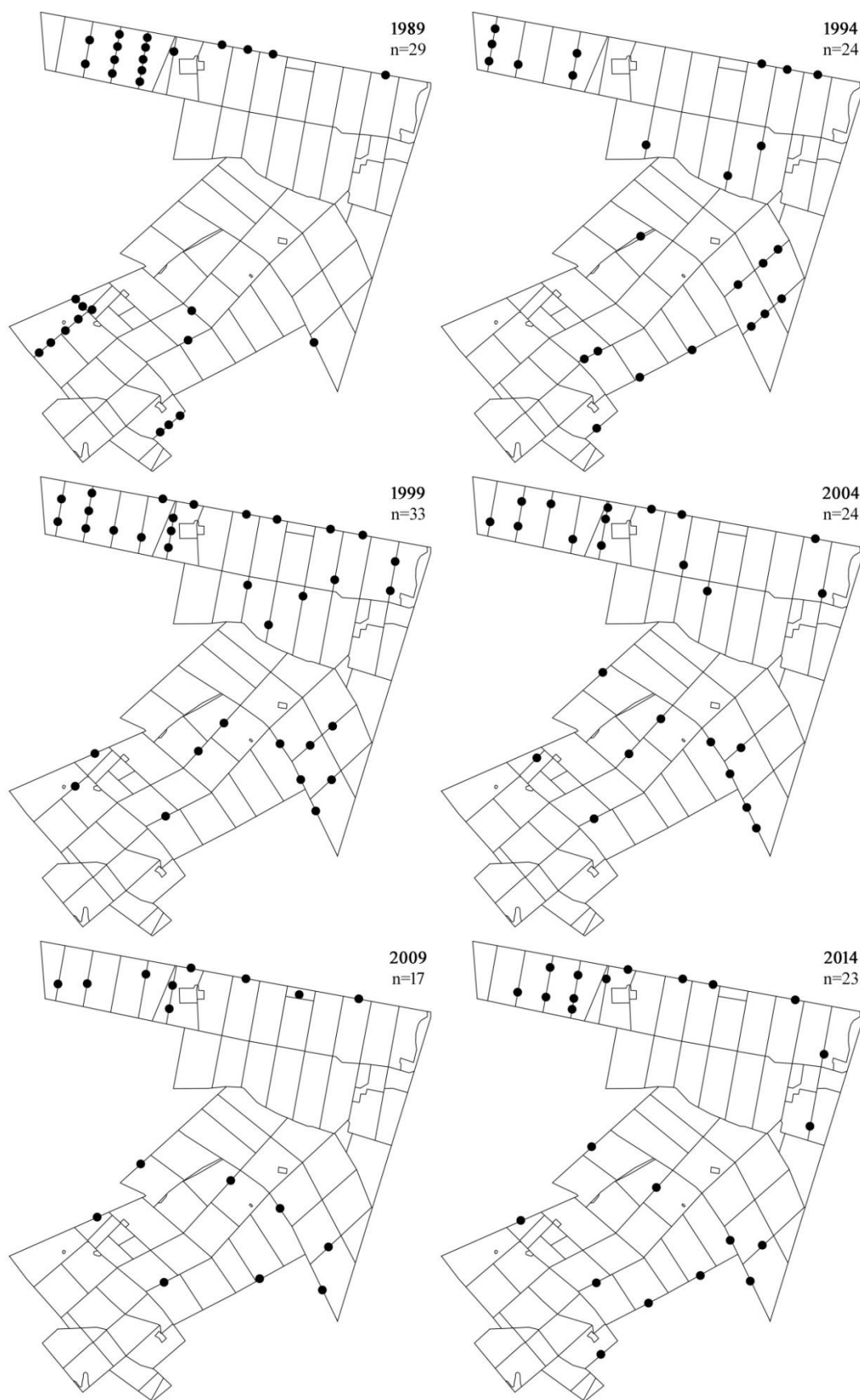
Az új évezred elején európai állományát 9 000 000-17 000 000 párra becsülték, országonként stabil, vagy növekvő állománydinamikával (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004) (**2. táblázat; 6. térkép**).

Napjainkban fészkelő állomány nagyságát 20 500 000 – 29 000 000 párban határozták meg (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2017), növekvő dinamika mellett.

2. táblázat: Az örvös galamb állományának nagysága Európa országaiban (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004)

Table 2: Common Wood Pigeon populations in European countries (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004)

Ország <i>Country</i>	Fészkelő állomány (pár) <i>Breeding pop. size (pairs)</i>	Év(ek) <i>Year(s)</i>	Trend <i>Trend</i>	Növ. % <i>Mag. %</i>
Albania	2.000 – 5.000	02	(–)	(0 – 19)
Andorra	(60 – 120)	99 – 01	(0)	(0 – 19)
Armenia	1.500 – 5.000	99 – 02	0	0 – 19
Austria	(20.000 – 40.000)	98 – 02	(0)	(0 – 19)
Azerbajjan	(2.000 – 10.000)	96 – 00	(+)	(0 – 19)
Belarus	140.000 – 160.000	97 – 02	0	0 – 19
Belgium	100.000 – 250.000	01 – 02	0	0 – 19
Bosnia &HG	Jelen/Present	90 – 03	?	–
Bulgaria	15.000 – 35.000	96 – 02	0	0 – 19
Croatia	(10.000 – 20.000)	02	(–)	(50 – 79)
Cyprus	(15.000 – 30.000)	94 – 02	(0)	(0 – 19)
Czech Rep.	150.000 – 300.000	00	+	20 – 29
Denmark	250.000 – 350.000	00	+	10 – 19
Faroe Isl.	0 – 2	95	(0)	(0 – 19)
Estonia	40.000 – 80.000	98	0	0 – 19
Finland	150.000 – 200.000	98 – 02	+	10
France	(500.000 – 2.000.000)	98 – 02	0	0 – 19
Georgia	Jelen/Present	03	?	–
Germany	1.700.000 – 2.900.000	95 – 99	+	20 – 29
Greece	(5.000 – 8.000)	95 – 00	(0)	(0 – 19)
Hungary	77.000 – 110.000	99 – 02	+	20 – 49
Rep. Ireland	500.000 – 1.000.000	88 – 91	+	0 – 19
Italy	(20.000 – 50.000)	03	(+)	(0 – 19)
Latvia	40.000 – 60.000	90 – 00	+	20 – 29
Liechtenstein	60 – 100	98 – 00	0	0 – 19
Lithuania	80.000 – 120.000	99 – 01	(+)	(20 – 29)
Luxembourg	9.000 – 10.000	02	0	0 – 19
Macedonia	30.000 – 60.000	90 – 00	(–)	(20 – 29)
Moldova	4.000 – 4.500	90 – 00	0	0 – 19
Netherlands	400.000 – 500.000	98 – 00	–	13
Norway	(100.000 – 500.000)	90 – 02	(0)	(0 – 19)
Poland	400.000 – 600.000	00 – 02	0	0 – 19
Portugal	(10.000 – 100.000)	02	(0)	(0 – 19)
Azores	Jelen/Present	02	?	–
Romania	(12.000 – 16.000)	90 – 02	(0)	(0 – 19)
Russia	1.000.000 – 2.500.000	90 – 00	?	–
Serbia &MN	70.000 – 90.000	90 – 02	+	10 – 29
Slovakia	60.000 – 120.000	90 – 99	0	0 – 19
Slovenia	5.000 – 10.000	94	(0)	(0 – 19)
Spain	(100.000 – 250.000)	98 – 02	(+)	(0 – 19)
Sweden	300.000 – 1.000.000	99 – 00	–	28
Switzerland	50.000 – 60.000	93 – 96	+	20 – 29
Turkey	(5.000 – 15.000)	01	(–)	(20 – 29)
Ukraine	77.000 – 122.000	90 – 00	+	0 – 19
UK	2.570.000 – 3.160.000	00	+	17
Összes – Total	9.000.000 – 17.000.000		Trend: enyhe csökkenés – Small increase	Világállomány 75–94%

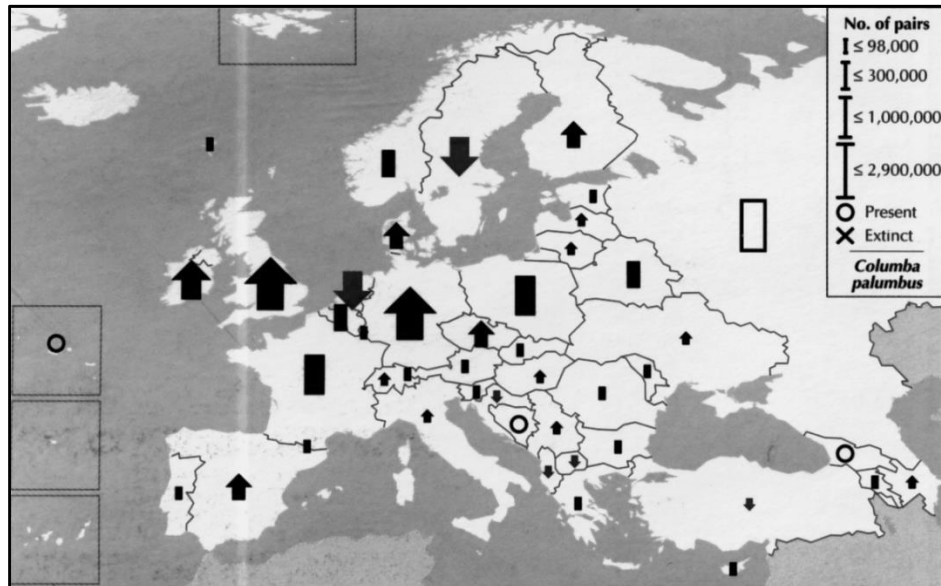

5. térkép: Örvös galamb fészkelés a LAJTA Project területén (JÁNOSKA nyomán)

Map 5: Distribution of Common Wood Pigeon nests in the LAJTA Project

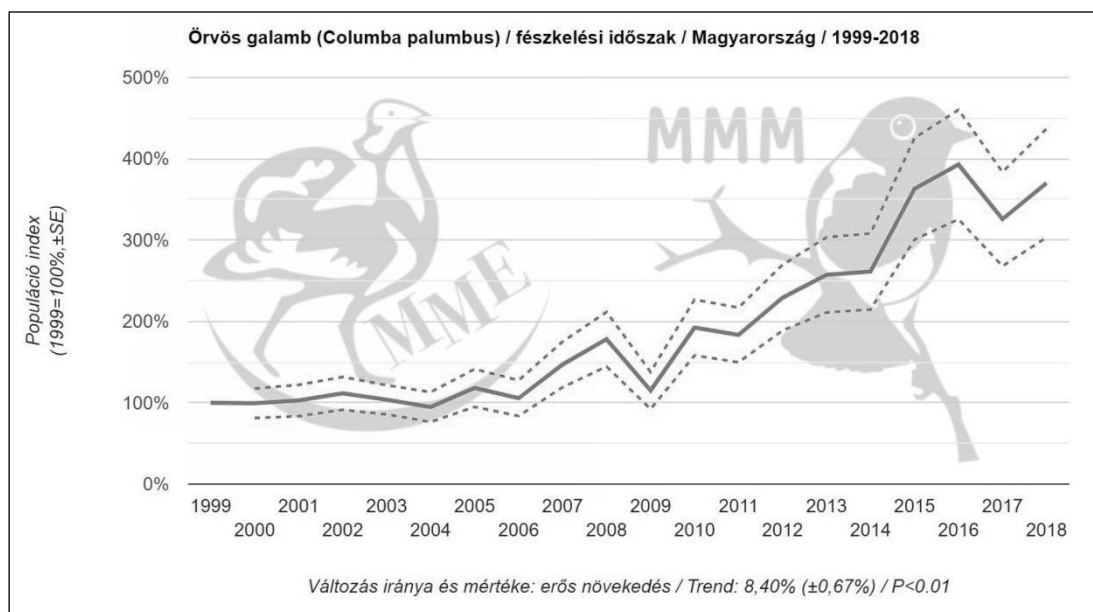
Magyarországon országos állományadatait, regionálisan eltérő állománysűrűsége miatt nehéz meghatározni. A becsült fészkelő állománynagysága az 1990-es években 40 000-50 000 pár (Magyar *et al.* 1998), a 2000 évek elején 77 000-110 000 pár (MME Nomenclator Bizottság 2008) volt. A 2000–2012-es időszakra 49 000 – 116 000 pár volt a becslés (MME 2019).

JÁNOSKA (in litt.) – 1989-2014 között – a LAJTA Projectben 0,50-3,00 pár/10 ha-nak találta az erdősávok területére vonatkoztatott fészkelő állománysűrűségét (**5. térkép**). Rékási (1998) Észak-Bácskában akácos-nemes nyaras erdősávban 1,83-2,28 pár/10 ha sűrűségben találta fészkelve.

6. térkép: Az örvös galamb állományok dinamikája Európa egyes országaiban (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004)

Map 6: Population trends of Common Wood Pigeon in the European countries (BIRDLIFE INTERNATIONAL, 2004)

2. ábra: Az örvös galamb állomány alakulása Magyarországon az MMM fészkelési időszakbeli adatai alapján (MME 2020)

Figure 2: Dynamics of the Common Wood Pigeon in Hungary, on the base of the date of MMM in the breeding season (MME 2020)

A hazai állomány változásáról a fészkelési időszakokra vonatkozóan a Mindennapi Madaraink Monitoring (MMM) program szolgál információkkal (**2. ábra**) (MME 2017).

Az eredmények a fészkelési időszakban jelentős, mintegy négyszeres állománynövekedést mutatnak 1999-2015 időszakára. Debrecenben, az 1980-as években teljesen hiányzott a városi költőfaunából (JUHÁSZ 1984). Urbánus környezetben történő megjelenése Kelet-Magyarországon a 2000-es évek elejétől figyelhető meg, majd 2010-től kezdve teljesebben ki. Debrecenben a városon belül költő állomány meghaladja a 100 párat.

1.6. TERMÉSZETES KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK

1.6.1 A populáció sűrűségét befolyásoló elsődleges paraméterek

A populációsűrűséget a termékenység, a halandóság, illetőleg a be- és elvándorlás határozza meg az örvös galamb esetében is. A vadgazda feladata, hogy a termékenység növekedését elősegítő faktorokat erősítse, a halandóságot növelőket pedig csökkentse, vagy felszámolja. Az elvándorlást főként a terület eltartóképességének növelésével lehet kiküszöbölni, amely az élőhelyek sokféleségének emelésével, valamint szerkezetük optimális kialakításával érhető el.

A termékenységet

- (1) a táplálékforrás (állati, növényi) mennyisége és minősége, illetőleg
- (2) a dúvadfajok sűrűsége korlátozza.

Az ezzel összefüggő **halandóságot**

- (1) a táplálékforrás mennyisége és minősége
- (2) a dúvadfajok zsákmányolása és
- (3) a vadászati hasznosítás mértéke
- (4) a vonulás és telelés során elszenvedett veszteségek határozzák meg.

1.6.2 A populáció sűrűségét befolyásoló környezeti tényezők

Az örvös galamb esetében befolyásolja, korlátozza beavatkozási lehetőségeinket, képességünket a faj elvonulása. A magyar költő állomány október végén, november elején vonul el. Enyhe teleken olykor áttelel. Csapatái már január végén, februárban megérkezhetnek délről. A gyakorlatban a március és október közötti mintegy 8 hónap a fajjal való gazdálkodás hazai lehetősége.

Az örvös galamb populációk állománysűrűségét a populáció 4 elsődleges paraméterén (termékenység-halandóság illetve be- és elvándorlás) keresztül az élőhely szerkezete, a táplálékforrás kínálata, az időjárási tényezők és a predáció határozzák meg. A mezei környezetben fészkelő, vagy ott táplálkozó populációk esetében nem hagyható figyelmen kívül a mezőgazdasági technológiai folyamatok elsősorban megfelelő mennyiségű, egészséges táplálékforrást befolyásoló hatása.

1. A legfontosabb fészkelésre választott fás élőhelyek **növényállományainak vertikális szerkezete** alkalmas a fészkek elrejtésére, a sokféle természetes és termesztett növény pedig, a fiókanevelés idején biztosít számukra megfelelő élőhely diverzitást.
2. A táplálkozó helyet kínáló **mezei élettér szerkezete** még viszonylag nagytáblás növénytermesztés mellett is, egész évben biztosítja az örvös galamb életfeltételeit.
3. A fészkelőhelyek kiterjesztése, a településekre való betelepülés a szaporodás biztonságának **növelését** eredményezte.

4. A fészkelés és a fiókanevelés időszakában az élőhelyek (beleértve az agrár élőhelyek is) megfelelő mennyiségben és minőségben, gyakorlatilag korlátok nélkül kínálják a **növényi eredetű táplálékot**.
5. Az eltérő vetésidejű, tenyésztési időszakú, s így különböző betakarítási idejű termesztett növénykultúrák táplálékkínálata részben **kiegészíti**, részben **helyettesíti** a visszaszoruló, vágott betakarított növények kínált táplálékforrást.
6. A **fészkelőkben predátorok**, úgymint a varjúfélék, a macskabagoly (*Strix aluco*), a vörös mókus (*Sciurus vulgaris*) és a nyuszt (*Martes martes*) okozhatnak érzékeny veszteséget. A **felnőtt madarak** esetében a **ragadozómadarak** (pl. héja, vándorsólyom) és a **nagytestű baglyok** (főként uhu) okozhatnak veszteséget (GLUTZ & BAUER 1980). Lakott területeken az egyre növekvő dolmányos varjú (*Corvus cornix*) és szarkaállomány (*Pica pica*) jelenti a legjelentősebb predációs hatást a házi macskák (*Felis catus*) mellett.
7. Fészkelési időszakban kritikus lehet az **emberi zavarás**, mert a kotló madarak akár több órás távolmaradással reagálnak a zaklatásra, ami a kelés sikerességét rontja (GLUTZ & BAUER 1980).
8. A költő-, pihenő- és telelőterületeken a **kemikáliákkal kezelt növényzet**, mint táplálék okozta megnövekedett mortalitás.
9. Fontos kérdés az állomány egészségügyi helyzete, amely különösen települési környezetben ki van téve a nagyobb sűrűségű házi és parlagi galambok által esetlegesen terjesztett **betegségek** (madártuberkulózis, galambhimlő, potenciálisan madárinfluenza stb.) mortalitást okozó és növelő hatásának.

1.7. A vadászati hasznosítás értékelése

Az örvös galamb vadászati idényét az elmúlt negyedszázadban 1993-2012 közötti rendeletek (8/1993 FM; 30/1997 FM; 79/2004 FVM; 7/2010 FVM) **augusztus 15–október 31 között** adták meg. A 72/2012 (VII.24) VM Rendeletben vadászidényét – a balkáni gerléjével együtt – **augusztus 15–január 31** időszakában állapították meg. Talán éppen a másik faj ennek az anakronizmusnak az oka, mert ismeretesen az örvös galamb a telet Dél-Európában tölti. Napjainkban is ez a terminus az érvényes.

Magyarországon – mára értelmét veszített indok alapján – kevesen vadásszák, mivel vadászidénye egybeesik a kezdődő vadréce és fogolyszezonnal. Hagyománya sincs nálunk az örvös galamb vadászatnak, szemben Európa nyugati felével. Vadászterületeinken legfeljebb külföldi vendégvadászok lövik, emiatt gazdasági jelentősége elhanyagolható. Az elmúlt években éves terítéke – mintegy kétszeresére növekedve – az alábbi volt – 1995: 2747 pd, 2000: 1979 pd, 2005: 2331 pd, 2010: 3607 pd, 2011: 5862 pd, 2012: 5497 pd, 2013: 6556 pd, 2014: 5984 pd, 2015: 6618 pd, 2016: 6801 pd, 2017: 6762 pd, 2018: 11 546 pd (CSÁNYI, 1999; 2000; 2001; 2005; CSÁNYI *et al.*, 2005; 2010; 2012a; 2012b; 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; 2019) (3-4. táblázat; 3. ábra).

Az **örvös galamb** nagyon éber madár, igen nehéz becsapni. Vadászatára a vadászati idényben szinte kizárólagosan a **húzáson történő lesvadászat** kínálkozik, nevezetesen a napraforgó táblák környékén, vagy a kései – be nem tárcsázott – tarlókon. Mivel az örvös galamb szemével felismer minden olyan dolgot, ami kirí a természetesnek látszó környezetéből, ezért a rosszul álcázott leshely, élénk, vagy világos ruházat, fedetlen arc, vagy kar elég ahhoz, hogy elkerülje a fegyver hatósugarát. Az igazi galambvadászok még augusztusban sem átallnak arcmaszkot viselni. A táblákat szegélyező erdősávokban, bokorcsoportokban több leshelyet is ki lehet alakítani, mindig figyelve a fokozott takarásigényre. A több leshely pedig azt is lehetővé teszi, hogy a megpuskázott – ezáltal mozgásban tartott – csapatra a szomszédok is rálöhetnek. A lesvadászat során – különösen

tarlón – alkalmazhatók műanyag festett csalimadarak is, olyanok, amelyeket vadászboltokban lehet vásárolni, de a már meglőtt és felpeckelt madarak is ugyanilyen jó szolgálatot tehetnek. Éppen ezért tanácsos örvös galamb vadászatra a hátizsákba 10-15 db villás botocskát, vagy vastagabb fémhuzalból hajlított peckelési alkalmatosságot magunkkal vinni. Bevált gyakorlat az is, ha egy hosszú rúd tetejére rögzít a vadász egy csali galambot. Fontos tudni – mivel a galambok mindig szél ellen szállnak le – hogy a csalikat is széllel szembe kell felállítani, akár a földön, akár póznán helyezjük el azokat. A csalimadarakat a leshelytől 15-20 m távolságba, kör alakban egyenletesen elosztva – ahogy egy galambcsapat veszi fel helyzetét a leszállás után – optimális elhelyezni. A lőtt és felpeckelt madarakkal egyre tágíthatjuk a kört nagyobb és nagyobb csapat látszatát keltve.

3. táblázat: Az örvös galamb terítékének megyénkénti alakulása Magyarországon 1995–2018 (OVA alapján)

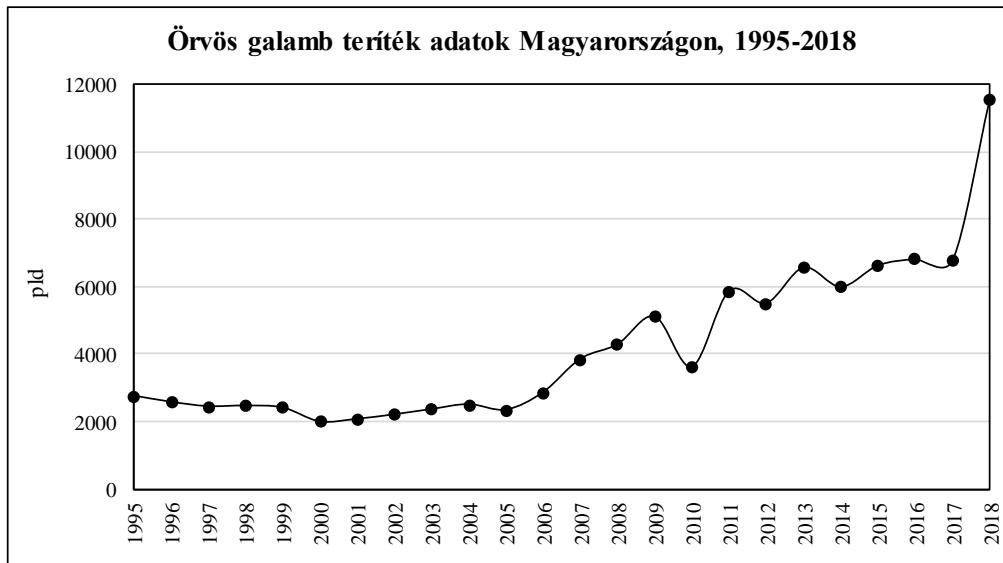
Table 3: Common Wood Pigeon bags in Hungarian counties in the period 1994–2018 (based on the NATIONAL MANAGEMENT DATABASE)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Baranya	205	80	68	122	54	42	47	99	99	77	53	38
Bács-Kiskun	473	367	657	457	395	480	219	460	381	430	290	380
Békés	362	118	119	84	101	175	186	123	109	182	81	117
Borsod-Abaúj-Zemplén	35	42	60	109	24	88	55	77	73	82	26	39
Csongrád	110	68	90	105	25	67	87	91	69	81	126	137
Fejér	114	55	33	71	91	14	42	30	37	89	48	87
Győr-Moson-Sopron	44	32	92	22	109	90	141	123	108	97	318	315
Hajdú-Bihar	18	9	21	59	99	77	120	49	118	69	56	91
Heves	64	26	84	38	92	45	54	60	16	47	43	103
Komárom-Esztergom	40	40	70	4	0	44	19	11	67	24	81	70
Nógrád	25	14	10	21	11	8	0	8	19	0	8	5
Pest	687	477	595	801	709	466	707	593	764	768	764	1033
Somogy	115	167	120	166	143	150	111	121	134	115	106	105
Szabolcs-Szatmár-Bereg	161	138	122	113	112	48	34	109	115	148	135	137
Jász-Nagykun-Szolnok	219	851	207	126	182	90	69	119	82	135	52	93
Tolna	33	15	8	25	20	31	89	52	89	55	55	45
Vas	15	3	34	43	29	30	11	17	0	8	10	6
Veszprém	20	24	21	27	71	15	23	33	38	45	16	32
Zala	7	35	21	57	126	19	41	14	28	40	63	15
Magyarország összesen	2747	2561	2432	2450	2393	1979	2055	2189	2346	2492	2331	2848

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Baranya	72	44	91	82	86	133	84	73	41	42	43	39
Bács-Kiskun	372	399	415	273	475	476	621	849	891	1215	895	1390
Békés	151	224	196	200	228	283	295	376	392	480	407	361
Borsod-Abaúj-Zemplén	100	80	153	69	148	69	134	94	111	174	142	190
Csongrád	105	115	252	173	233	227	335	346	307	428	784	2977
Fejér	143	222	200	99	156	225	195	249	228	357	248	254
Győr-Moson-Sopron	192	413	891	723	954	486	541	411	372	225	119	91
Hajdú-Bihar	53	120	81	77	110	318	17	187	93	71	98	74
Heves	48	30	68	17	62	51	64	112	80	116	91	158
Komárom-Esztergom	252	154	102	85	152	226	177	226	342	179	448	280
Nógrád	44	40	45	27	43	38	43	18	56	10	13	49
Pest	1640	1934	1865	1194	2472	2353	3576	2400	3143	2770	2800	4973
Somogy	136	129	216	122	73	73	85	109	101	195	56	18
Szabolcs-Szatmár-Bereg	271	150	260	256	444	210	128	176	137	162	144	154
Jász-Nagykun-Szolnok	92	91	128	83	106	88	46	151	143	194	273	304
Tolna	74	31	41	21	14	91	56	79	59	74	75	85
Vas	25	16	50	53	65	86	105	83	43	41	65	78
Veszprém	46	31	35	32	30	58	27	31	67	35	39	68
Zala	24	52	10	21	11	6	27	14	12	33	22	3
Magyarország összesen	3840	4275	5099	3607	5862	5497	6556	5984	6618	6801	6762	11546

A táplálkozó helyre húzó örvösök – amelyek az idény elején kis csapatokban, később nagyobb bandába verődve jönnek – a szürke frakkon kontrasztként látható fehér örv látványától legalábbis kíváncsivá válnak, egy-egy kört mindenképpen tesznek a „földi

rokonok” felett. Ezt az alkalmat használhatja ki a jól álcázott vadász a duplázásra. Az örvös galamb lövés utáni repülésére azonban nagyon oda kell figyelni, ugyanis az a lövésre azonnal lebukik, vagy oldalra dobja magát, majd ide-oda csapongva irányt változtatva repül tova. Vadász legyen a talpán, aki duplázni tud! (Faragó 2006).

3. ábra: Az örvös galamb teríték alakulása 1995-2018 között Magyarországon (OVA alapján)

Figure 3: Common Wood Pigeon bags between 1995 and 2018 in Hungary (based on the NATIONAL GAME MANAGEMENT DATABASE)

2. CSELEKVÉSI TERV

2.1. CÉLKITŰZÉS

Az örvös galamb a magyar vadgazdálkodásban, apróvad-gazdálkodásban viszonylag *kis jelentőséggel bír*. Bár terítéke az utóbbi évtizedben megduplázódott, még így sem éri el az évenkénti 7000 példányt. A teríték-növekedés az állomány MME Mindennapi Madaraink Monitoring szerint mintegy négyszeres növekedésével párhuzamosan történt, aminek két üzenete van.

Az *egyik*, hogy a vadászati nyomás emelkedésének mértéke az állomány növekedésének mértéke alatti, tehát *a vadászat érdemben nem befolyásolja* a magyar örvös galamb népesség helyzetét.

A *másik* üzenet, hogy a bölcs *hasznosítás lehetőségeit még korántsem merítettük ki, az állomány nagymértékben alulhasznosított*, azaz a vadászati aktivitás még bátran növelhető, hiszen egy izgalmas vadászati lehetőséget lehet kihasználni az eddigieknél célszerűbben.

Az augusztusi szeptemberi örvös galamb vadászatok napjainkban nem sok területen ütköznek a fogolyvadászatokkal, s ugyancsak kicsi azon vadászterületek száma, ahol vizes élőhelyek közelsége miatt a tarlóréce vadászatnak gyakorlata lenne. Természetesen a szarvasbika vadászatával érintett területeken az örvös galamb vadászata nem célszerű.

Fentiek alapján a mezei területek apróvad vadászati lehetőségeinek beszűkülése okán az örvös galamb vadászat augusztus-október hónapokban alternatív lehetőséget kínál a magyar (és külföldi) vadászoknak. A magyar és átvonuló állomány a jelenlegi hasznosítási mérték többszörösét is fenntartható módon elviselné!

2.2. FELADATOK

2.2.1. Élőhelygazdálkodás

Az erdei élőhelyek (fészkelőhelyek) védelme a jelenlegi gyakorlatnál nem kíván intenzívebb beavatkozást. A mezei területeken, különösen erősávok, mezei fásítások esetében a **cserjeszint kímélete** révén valósulhat meg a fészkelőhelyek biztosítása. Ugyanakkor laza szerkezetű erdősávoknál és fás vegetációtól mentes területeken a **cserje alátelepítés, vagy cserje telepítés** az örvös galamb fészkelését segítő élőhelyfejlesztés leghatékonyabb módja. További segítséget jelent a fészkelő állománynak **mesterséges fészkekalapok** (pl. kosarak) kihelyezése akár a lombkorona, akár a cserjeszintbe (**4. ábra**) (Az el nem foglalt fészkekalapok fészkelési lehetőséget biztosíthatnak védett fajoknak, mint vörös vércse, kékvércse, erdei fülesbagoly stb.)

A kirepült madarak táplálkozását segíti a nyári tarlók minél hosszabb idejű megtartása, a terület bizonyos részei. Ez az eljárás egyébként a vadászatot is segítheti augusztus közepétől. Ennek megvalósítása a mai mezőgazdálkodási gyakorlatban nehézséget is jelent, mert a tarlók mielőbbi hántásának gyakorlata a vadvédelem és a vadászat érdekeivel ellentétes. Nagyfokú megértésre és kooperációs készségre van szükség.

Jelentőség: Nagy (8-10)

Hatékonyság: Nagy (8)

Érintett állománymagyság: 100%

Ütemezés: Fészkelési időszak

Felelős: Vadászati hatóságok, tájegységi fővadászok

Együttműködő: OMVV, OMVK, vadgazdálkodók, erdészeti hatóság, természetvédelmi hatóság, nemzeti park, mezőgazdálkodók, mezőgazdasági érdekképviseleti szervek,.

**4. ábra: Örvös galamb mesterséges fészkekalapon rakott fészke
(Fotó: JÁNOSKA F.)**

Figure 4: Nest of Common Wood Pigeon on the artificial nest foundation (Photo: JÁNOSKA F.)

2.2.2. Állományhasznosítás lehetősége és jogi keretei

Az örvös galamb SPEC 4-es, azaz kedvező, stabil védelmi helyzetű (S) faj, amelynek állományai Európában koncentrálnak (TUCKER & HEATH 1994). Az EU Madárvédelmi Irányelvek II/1 és III/1 Mellékletében szerepel. Szerte Európában, így **Magyarországon is vadászható faj**, amelyre vadászidény került megállapításra. **Napi terítéklimitje nincs**, itthon **vadgazdálkodási értéke 10 000 Ft**.

2.2.3. Az állományhasznosítás ideje

Az örvös galamb vadászatának idejét a vadászati törvény végrehajtási rendelete állapította meg: **augusztus 15. – január 31** közötti időszakban, azaz **170 napban**. Ebből ténylegesen mintegy 100 nap tekinthető valóban vadászati időnek, hiszen október végével az örvös galamb állomány döntő mértékben már elhagyja országunkat. Változatlanul érvényes az a korábbi véleményünk, hogy az egykoron megadott **augusztus 15–október 31.** közötti vadászidényt (**78 nap**) lehet szakmailag relevánsnak tekinteni.

2.2.4. A hasznosítás eszköztára

Vadászatára a vadászati idényben szinte kizárólagosan a **húzáson történő lesvadászat** kínálkozik (leírását lásd **1.7. fejezet**). A műanyag csalimadarak alkalmazásának elsajátítása növelheti a hasznosítás eredményességét. E módszer megismertetése a vadászokkal több módon lehetséges.

Magyarországon sörétes fegyverrel való vadászatára van mód. Európa több országában dívik a légfegyveres les vadászat. A magyar légfegyver-használati korlátok (max. 4,5 mm és 7 Joul) azonban ezt a vadászati módot országunk területén nem teszik lehetővé.

Jelentőség: Közepes (6)

Hatékonyság: Magas (9-10)

Ütemezés: évente augusztus 15. és január 31. között

Felelős: FM Erdészeti és Vadgazdálkodási Főosztály, megyei vadászati hatóságok

Együttműködők: vadgazdálkodók, Országos Magyar Vadászati Védőegylet

2.2.5. Tanácsadás vad- és erdőgazdálkodók, természetvédők számára

A hivatásos vadász valamint természetvédelmi őrri továbbképzéseken időszakonként meg kell ismertetni a gazdálkodókkal és területkezelőkkel a galamb-félék tényleges gazdálkodási jelentőségét, a vad védelmi feladatokat és a fenntartható vadászatában rejlő gazdálkodási lehetőségeket és korlátokat, Európa más országaiban alkalmazott, nálunk is jogszerűen alkalmazható vadászati módokat.

Jelentőség: Közepes (6)

Hatékonyság: Közepes (6)

Ütemezés: Költési és fiókanevelési időszak előtt, szükség szerint ismételve

Felelős: megyei vadászati hatóságok, Országos Magyar Vadász Kamara

Együttműködők: vadgazdálkodók, erdőgazdálkodók, természetvédelem

2.2.6. Oktatás és továbbképzés

Az örvös galamb (általában a vadászható galamb-félék) vadászatára/hasznosítására vonatkozó ismeretek oktatása és annak folyamatos aktualizálása fontos az alap-, közép- és felsőfokú vadgazdálkodási (és természetvédelmi) szakemberképzésben. Az oktatást végző intézmények tananyagai, tankönyvei és jegyzetei tartalmazzák a vadászat elméleti és gyakorlati ismeretanyagát. A vadgazdálkodási szakemberek rendszeres továbbképzései során esetenként fel kell frissíteni fenntartható vadászatának lehetőségeit, módszereit és eredményeit.

Jelentőség: Magas (8-10)

Hatékonyság: Közepes (6)

Ütemezés: Folyamatosan

Felelős: OMVV, OMVK országos és megyei területi szervezetei, SoE–EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet

Együttműködő: szakirányú képzést folytató alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények

2.2.7. Kutatás és monitoring

A kutatásnak a faj hazai jobb megismerését kell szolgálnia. Ezek főbb elemei a következők:

- Fészkelő populáció diszperziója, szaporodási viszonyai
- Táplálkozása megváltozott körülmények között
- Élőhely-monitoring (fészkelőhely, táplálkozóhely)
- Vonuló populációk dinamikája, fenológiája
- Telelőterületek pontosítása, vonulás kutatás

Jelentőség: Közepes (6)

Hatékonyság: Közepes (6)

Ütemezés: Folyamatosan

Felelős: SoE–EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet

Együttműködő: más felsőoktatási intézmények, vadgazdálkodók, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

2.2.8. Kommunikáció és nyilvánosság

2.2.8.1. Kommunikáció az érintett hatóságokkal, szervezetekkel

A galamb-félék (benne az örvös galamb) fenntartható hasznosításának érdekében a vadgazdálkodóknak jó kapcsolatokat kell kialakítani valamennyi, annak feltételeit elősegítő hatósággal:

- megyei vadászati hatóságok
- FM Erdészeti és Vadgazdálkodási Főosztály
- NÉBIH
- természetvédelemért felelős hatóságok/szervezetek

Jelentőség: Magas (8-10)

Hatékonyság: Jó (8)

Ütemezés: Folyamatosan

Felelős: FM Erdészeti és Vadgazdálkodási Főosztály

2.2.8.2. Kommunikáció a nagyközönsséggel

Szükséges rendszerességgel tájékoztatni kell a nagyközönsséget az örvös galamb hasznosítás lehetőségéről és helyzetéről.

Különösen fontos a nagyközönsséggel megismertetni az írott és elektronikus médián keresztül a vadászat szerepét, lehetőségeit és szabályozottságát. A kommunikáció súlyát növelik annak állatvédelmi vonzatai. Kiemelt jelentősége van a helyi médiafelületeken keresztüli tájékoztatásnak.

Jelentőség: Közepes (7)

Hatékonyság: Közepes (6)

Ütemezés: Aktualitások figyelembe vételével, évente ismételve

Felelős: Földművelésügyi Minisztérium, megyei Kormányhivatalok, OMVV, OMVK, SoE-EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

2.2.9. Felülvizsgálat

Az Örvös galamb Kezelési Terv megvalósítását évente áttekinti az Országos Vadgazdálkodási Tanács, és állásfoglalása alapján értékeli az FM Erdészeti és Vadgazdálkodási Főosztálya, amely azután – ha a szükség úgy kívánja – meghozza a szükséges intézkedéseket.

3. ÖSSZEFOGLALÁS

3.1. ÁLLOMÁNSZABÁLYOZÁSI HELYZET

Az örvös galamb becsült fészkelő állomány nagysága az 1990-es években 40 000-50 000 pár (MAGYAR *et al.* 1998), a 2000 évek elején 77 000-110 000 pár (MME Nomenclator Bizottság 2008) volt. A hazai állomány változásáról a fészkelési időszakra vonatkozóan a Mindennapi Madaraink Monitoring (MMM) program szolgál információkkal. Az eredmények a jelentős, mintegy négyszeres állománynövekedést mutatnak 1999-2015 időszakára. (MME 2017). Az elmúlt években éves terítéke – mintegy ötszerezésére növekedve – elérte a 11 000 példányt, de még így is *nagymértékben alulhasznosított*.

3.2. KEZELÉSI PRIORITÁS

Az örvös galamb, mint erdei és mezei madárfaj a vadgazdálkodási intézkedések tekintetében nem bír különösebb prioritással, ugyanakkor különösen a fogyó vadászati lehetőségekkel rendelkező mezei területeken megjelenési mennyiségével arányos emeltebb prioritást érdemelhet.

3.3. CÉLOK

A vadászat érdemben nem befolyásolja a magyar örvös galamb népesség helyzetét. A hasznosítás lehetőségeit még korántsem merítettük ki, az állomány nagymértékben alulhasznosított, azaz a vadászati aktivitás növelhető.

A mezei területek apróvad vadászati lehetőségeinek beszűkülése okán az örvös galamb vadászat augusztus-október hónapokban alternatív lehetőséget kínál a magyar (és külföldi)

vadászoknak. A magyar és átvonuló állomány a jelenlegi hasznosítási mérték többszörösét is fenntartható módon elviselné!

3.4. Átfogó kezelési politika

Prioritás lehet a vadászati lehetőségek emelt szintű kihasználása, régi vadászati módszerek felelevenítése és új vadászati módszerek bevezetése, a fenntarthatóság biztosításával.

3.5. CSELEKVÉSI TERV

1. Élőhely-gazdálkodás

C1.1. A meglévő fészkelőhelyek kímélete, fennmaradásuk elősegítése a leghatékonyabb élőhely-gazdálkodási tevékenység

Nagy jelentőségű, hatékony. Felelős szervezet: megyei vadászati hatóságok, OMVV megyei szervezetei, erdészeti hatóságok

C.1.2. Cserjeszint alátételepítés, amely fészkelőhelyet biztosít az örvös galamb számára

Nagy jelentőségű, hatékony. Felelős szervezet: megyei vadászati hatóságok, OMVV megyei szervezetei, erdészeti hatóságok

C.1.3. Nyári tarlók egy részének megtartása, táplálkozóhely biztosítása.

Nagy jelentőségű, hatékony. Felelős szervezet: megyei vadászati hatóságok, OMVV megyei szervezetei, falugazdászok

2. Politika és jogalkotás

C.2.1. Biztosítani kell az erdősávok, mezei fásítások védelmének és telepítésének jogi és gazdasági feltételeit.

Nagy jelentőségű, hatékony. Felelős szervezet: FM Erdészeti és vadgazdálkodási Főosztály

3. Tanácsadás, oktatás

C3.1. A hivatásos vadász és természetvédelmi őr továbbképzéseken meg kell ismertetni a gazdálkodókkal az örvös galamb tényleges vadgazdálkodási jelentőségét, lehetőségeit, a jó gyakorlatot.

Nagy fontosságú, nagy hatékonyságú. Felelős: OMVV, OMVK országos és megyei területi szervezetei, SoE–EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet.

4. Kutatás és monitoring

C.4.1. A kutatásnak a faj hazai jobb megismerését kell szolgálnia. Ezek főbb elemei a következők:

- Fészkelő populáció diszperziója, szaporodási viszonyai
- Táplálkozása megváltozott körülmények között
- Élőhely-monitoring (fészkelőhely, táplálkozóhely)
- Vonuló populációk dinamikája, fenológiája
- Telelőterületek pontosítása, vonulás kutatás
- Teríték monitoring

Közepes fontosságú, közepes hatékonyságú. Felelős: Földművelésügyi Minisztérium, megyei vadászati hatóságok, SoE–EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, DE Természetvédelmi Állattani és Vadgazdálkodási Tanszék, SZIE Vadvilág Megőrzési Intézet, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

5. Kommunikáció és nyilvánosság

C.5.1. A védelem és gazdálkodás hatékonysága és elfogadtatása érdekében a vadgazdálkodásnak jó kapcsolatokat kell kialakítani valamennyi hatósággal.

Nagy jelentőségű, nagy hatékonyságú. Felelős: FM, Kormányhivatalok

C.5.2. Kellő rendszerességgel tájékoztatni kell a nagyközönséget az örvös galamb állomány helyzetéről, hasznosításáról.

Közepes fontosságú, közepes hatékonyságú. Felelős: megyei vadászati hatóságok, OMV, OMVK, SoE-EMK Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, SZIE Vadvilág Megőrzési Intézet, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

4. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BANKOVICS A. (2001): Status of wild Pigeons and Doves in Hungary. *Naturzale* **16**: 61–70.
- BANKOVICS A (2019): Adatok az örvös galamb (*Columba palumbus* LINNAEUS, 1758) urbanizálódásához: az első épületen való fészkelések. *Aquila* **126**: 25-32.
- BAPTISTA L. F., TRAIL P. W., HORBLIT H. M. & BOESMAN P. (2017). Common Woodpigeon (*Columba palumbus*). In: DEL HOYO J., ELLIOTT A., SARGATAL J., CHRISTIE D.A. & DE JUANA E. (eds.). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/54105> on 24 May 2017).
- BIRDLIFE INTERNATIONAL/EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL (2000): *European bird population: estimates and trends*. Cambridge, UK: BirdLife International, *BirdLife Conservation Series* 10. 160 p.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004): *Birds in Europe. Population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12.). 374 p.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL (2017): *European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities*. BirdLife International, Cambridge, UK.
- CRAMP S. (szerk. 1985): *The Birds of the western Palearctic*. 4. Oxford, Oxford University Press.
- CSÁNYI S. (szerk.)(2001): *Vadgazdálkodási Adattár – 2000/2001. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő.
- CSÁNYI S. (szerk.)(2005): *Vadgazdálkodási Adattár – 2004/2005. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő.
- CSÁNYI S. (2015)(szerk.): *A 2014/2015. vadászati év vadgazdálkodási eredményei valamint a 2015. tavaszi vadállomány-becslési adatok és vadgazdálkodási tervek*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 152 p.
- CSÁNYI S., LEHOCZKY R. & SONKOLY K. (szerk.) (2005): *Vadgazdálkodási Adattár – 2005/2006. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 64 p.
- CSÁNYI S., LEHOCZKY R. & SONKOLY K. (szerk.) (2008): *Vadgazdálkodási Adattár – 2007/2008. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 64 p.
- CSÁNYI S., LEHOCZKY R. & SONKOLY K. (szerk.) (2010): *Vadgazdálkodási Adattár – 2009/2010. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 56 p.
- CSÁNYI S., LEHOCZKY R. & SONKOLY K. (szerk.) (2012a): *Vadgazdálkodási Adattár – 2010/2011. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 52 p.
- CSÁNYI S., LEHOCZKY R. & SONKOLY K. (szerk.) (2012b): *Vadgazdálkodási Adattár – 2011/2012. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 52 p.
- CSÁNYI S., TÓTH K. & SCHALLY G. (szerk.) (2012b): *Vadgazdálkodási Adattár – 2012/2013. vadászati év*. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 52 p.

- CSÁNYI S., TÓTH K., KOVÁCS I. & SCHALLY G. (szerk.) (2014): *Vadgazdálkodási Adattár – 2013/2014. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 48 p.
- CSÁNYI S., KOVÁCS I., CSÓKÁS A., PUTZ K. & SCHALLY G. (szerk.) (2015): *Vadgazdálkodási Adattár – 2014/2015. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő. 36 p.
- CSÁNYI S., KOVÁCS I., CSÓKÁS A., PUTZ K. & SCHALLY G. (szerk.) (2016): *Vadgazdálkodási Adattár – 2015/2016. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 48 p.
- CSÁNYI S., MÁRTON M., KOVÁCS V., KOVÁCS I., PUTZ K. & SCHALLY G. (szerk.) (2017): *Vadgazdálkodási Adattár – 2016/2017. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 52 p.
- CSÁNYI S., MÁRTON M., KOVÁCS V., KOVÁCS I. & SCHALLY G. (szerk.) (2018): *Vadgazdálkodási Adattár – 2017/2018. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 52 p.
- CSÁNYI S., MÁRTON M., KÖTELES P., LAKATOS E. & SCHALLY G. (szerk.) (2019): *Vadgazdálkodási Adattár – 2018/2019. vadászati év.* Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 66 p.
- CSIKI E. (1913): Biztos adatok madaraink táplálkozásáról VIII. *Aquila* **20**: 375-396.
- FARAGÓ S. (1997): *Élőhelyfejlesztés az apróvad-gazdálkodásban. A fenntartható apróvadgazdálkodás környezeti alapjai.* Mezőgazda Kiadó, Budapest. 356 p.
- FARAGÓ S. (2001a): Adatok a magyarországi mezei szárnyasvad fajok fészekalj nagyságaihoz és tojásméreteihez. *Magyar Apróvad Közlemények* **6**: 113–132.
- FARAGÓ S. (2001b): Mezei szárnyasvad fajok vonulása Magyarországon, jelölt madarak megkerülése alapján. *Magyar Apróvad Közlemények* **6**: 133–161.
- FARAGÓ S. (2006): Galambvadászat. In: FARAGÓ, S. (szerk.): *Magyar Vadász Enciklopédia.* Totem Kiadó, Budapest. pp. 518-519.
- FARAGÓ S. (2009): Örvös galamb. In: CSÖRGŐ T., KARCZA Zs., HALMOS G., MAGYAR G., GYURÁCS J., SZÉP T., BANKOVICS A., SCHMIDT A. & SCHMIDT E. (szerk.): *Magyar madárvonulási atlasz.* Kossuth Kiadó, Budapest. pp. 349–350.
- FARAGÓ S. (2015): *Vadászati állattan.* Negyedik, átdolgozott kiadás. Mezőgazda Kiadó Budapest. 542 p.
- GLUTZ von Blotzheim, U. N. & BAUER, K. M. (1980): *Handbuch der Vögel Mitteleuropas.* Band 9. *Columbiformes – Piciformes.* Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden
- HARASZTHY L. (2019): Örvös galamb *Columba palumbus* LINNAEUS, 1758. In: HARASZTHY L.: *Magyarország fészkelő madarainak költésbiológiája. I. kötet. Fácánféléktől a sólyomfélékig (Non-Passeiformes).* Pro Vértes Nonprofit Zrt., Csákvár, pp. 201–206.
- HIRSCHFELD A. & HEYD A. (2005): Mortality of migratory birds caused by hunting in Europe: bag statistics and proposals for the conservation of birds and animal welfare. *Berichte zum Vogelschutz* **42**: 47–74.
- JONSSON L. (1993): *Birds of Europe with North-Africa and Middle East.* C. Helm Publisher Ltd/A. & C. Black Publisher Ltd. London.
- JUHÁSZ L., GYÜRE P. & VARGA S. ZS. (2019): Nesting characteristics and the effect of main influencing factors of wood pigeon (*Columba palumbus* L.) in an urban environment. 34th IUGB Congress, Kaunas, Latvia. Abstract Book. pp. 76-77.
- MAGYAR G., HADARICS T., WALICZKY Z., SCHMIDT A. & BANKOVICS A. (1998): *Nomenclator Avium Hungariae. Magyarország madarainak névjegyzéke.* Madártani Intézet – MME – Winter Fair, Budapest-Szeged. 202 p.
- MAKATSCH W. (1976): *Die Eier der Vögel Europas.* Band 2. Neumann Verlag, Leipzig-Radebeul. 460 p.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2008): *Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. An annotated list of the birds of Hungary.* Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest. 278 p.

- MME (2019): *Magyarország madarai: Örvös galamb*.
<http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-colpal> Letöltés dátuma: 2020-02-21
- MME (2020): MMM adatbázis / Trend adatok. <https://mmm.mme.hu/charts/trends> Letöltés dátuma: 2020-02-21
- PURROY F. J., RODERO M. & TOMIALOJC L. (1984): The ecology of Woodpigeons *Columba palumbus* wintering on the Iberian Peninsula. *Acta Ornithologica* **20**: 111–176.
- RÉKÁSI J. (1998): Örvös galamb – *Columba palumbus*. In: HARASZTHY L. (szerk.): *Magyarország madarai*. Mezőgazda Kiadó, Budapest. pp. 205.
- RÉKÁSI J. & STERBETZ I. (1991): Ungarische und rumänische Angaben zur Ernährung wilder Tauben- und Turteltauben-Arten. *Miscellanea Zoologica Hungarica* **6**: 67–75.
- SAARI L. (1997): Woodpigeon *Columba palumbus*. In: HAGEMEIJER, W. J. M. & BLAIR, M. J. (szerk.): *The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance*. T and D Poyser, London. 384–385 pp.
- TUCKER G. M. & HEATH M. F. (1994): *Birds in Europe: their conservation status*. Cambridge, U.K. *BirdLife Conservation Series* 3.